

Hur har det gått?
Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2002

Hur har det gått?

Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2002

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Hur har det gått?

Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2002

Utgiven av Högskoleverket

Högskoleverkets rapportserie 2003:21 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen,
Charlotta Karlsson, Britta Lövgren, Ragnhild Nitzler, Staffan Wahlén

Form: Högskoleverkets informationsavdelning, Alexander Florencio

Repro/tryck: Princo Alfredssons, Bollebygd, maj 2003

Tryckt på miljömärkt papper

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	6
Kvalitetsarbetsbedömningar 1999–2002	8
Bakgrund.....	9
Metod	10
Slutsatser	10
Vad betyder slutsatserna?	13
Kvalitetsarbetsgranskningarnas framtid	14
Ämnes- och programutvärderingar år 2002	16
Bakgrund.....	17
Hur har arbetet med utvärderingarna utvecklats? Hur kvalitetssäkras arbetet?	17
Bedömaregruppernas sammansättning.....	20
Vad visar utvärderingsrapporterna?.....	21
En sammanfattande analys	21
Vilka förändringar har kvalitetsgranskningarna bidragit till?	28
Vad kan göras?	30
Vad görs på central nivå?.....	31
Referenser	32

Förord »

Det andra året av nationella utvärderingar inom ramen för kvalitetsgranskningssystemet är nu avslutat. I 11 rapporter omfattande 264 granskningar av grund- och forskarutbildning redovisas resultaten från utvärderingarna. Samtidigt har den andra omgången av bedömningar av lärosätenas kvalitetsarbete avslutats. De sammanlagda kvalitetsgranskningarna utgör ett imponerande arbete som involverat dels personer från lärosätena – lärare, studenter, doktorander, kvalitetsansvariga, ledningar för lärosäten, dels Högskoleverkets personal. I arbetet har också bedömare som representerar ämnesexperter och avnämare från såväl Sverige som andra länder medverkat.

I första delen redovisas erfarenheter från den andra omgången kvalitetsarbetsbedömningar varvid jämförelser görs med den första bedömningsomgången. I redovisningen besvaras frågan: Hur långt har lärosätena kommit i utvecklingen av ett systematiskt kvalitetsarbete? Den andra delen av skrif-

ten handlar om de nationella utvärderingarna av ämnen och program. Hur har arbetet med utvärderingarna utvecklats? Hur kvalitetssäkras arbetet? Vad visar utvärderingsrapporterna? Vilka förändringar har kvalitetsgranskningarna bidragit till? I en avslutande del diskuteras generella resultat från kvalitetsgranskningarna.

Det är vår tro och förhoppning att den sammanfattande analys som här presenteras ska ge ytterligare stimulans till en fortsatt diskussion och ett fortsatt agerande på olika nivåer i högskolesektorn – allt för att utbildningen inom våra svenska lärosäten ska utvecklas till att bli ännu bättre än den redan är.

SIGBRIT FRANKE
UNIVERSITETSKANSLER

Sammanfattning »

Denna skrift innehåller en analys av den andra avslutade omgången av Högskoleverkets kvalitetsarbetsbedömningar på lärosätetsnivå och det andra årets ämnes- och programutvärderingar i det sexåriga kvalitetsgranskningssystem, som startade år 2001.

33 av 39 lärosäten har genomgått två granskningar av sitt kvalitetsarbete. Av de bedömda lärosätena har de flesta åstadkommit förbättringar av sitt kvalitetsarbete mellan första och andra bedömningen. Det är dock endast fyra lärosäten som har utvecklat ett helt självreglerande kvalitetsarbete i bemärkelsen att de arbetar utifrån en struktur, där faserna planering, implementering, uppföljning, utvärdering och förbättring följer på varandra. Några kvalitetsbedömningar i nuvarande form kommer inte att genomföras under den period som ämnes- och programutvärderingarna pågår (t.o.m. år 2006).

130 bedömare har, tillsammans med Högskoleverkets utredare, genomfört 264 granskningar av grund- och forskarutbildning i ämnena antikens kultur och samhällsliv, egyptologi, arkeologi, historia, ekonomisk historia, miljövetenskap, miljöteknik, miljö- och hälsoskydd, kemi, socialt arbete, slaviska språk och Öst- och Centraleuropakunskap, baltiska och keltiska språk samt utbildningar som leder till sjöingenjör-, sjökaptens-, socionom- och högskoleingenjörsexamen.

Resultaten visar att de flesta utbildningar håller god kvalitet, vilket är ett gott betyg till landets lärosäten. Ett antal examensrätter har dock ifrågasatts. Flera av de problem som konstaterades redan förra året återkommer även i år. Det handlar om brist på resurser, lärarnas tunga arbetssituation, småämnesproblematik, minskande rekryteringsunderlag till flera utbildningar, olika villkor för forskarstudier och kursvärderingar som inte fungerar som de ska.

Vid återföringskonferenser, i handlingsplaner som Högskoleverket har begärt in och av frågor till kvalitetsansvariga/kvalitetssamordnare har verket fått information om att utvärderingarna bidrar till en rad förbättringar. Utvärderingarna sägs också bidra till en större medvetenhet om kvalitetsfrågors betydelse och ett allt mer medvetet kvalitetsarbete.

Högskoleverket arbetar kontinuerligt med att kvalitets-säkra och vidareutveckla utvärderingarna. Under 2002 har studier om utvärderingsmodellen tagits fram och ett möte med verkets internationella rådgivande grupp, The Advisory Board, har ägt rum. Särskilda seminarier med kvalitetsansvariga/kvalitetssamordnare med studenter respektive med doktorander har också genomförts.

**Kvalitetsarbetsbedömningar
1999–2002 »**

Bakgrund

Ett framträdande karaktärsdrag i 1993 års högskolereform är den omfattande överflyttningen av ansvar och befogenheter från statsmakterna till lärosätenas ledningar. Varje lärosäte fick i och med reformen ett eget ansvar för att finna former för att säkra och utveckla kvaliteten i sin verksamhet. Som ett stöd i detta arbete har Högskoleverket sedan 1995 granskat kvalitetsarbetet vid de svenska lärosätena. Granskningarna har samtidigt utgjort en del av statsmakternas kontroll och uppföljning av högskolans verksamhet. Det är viktigt att understryka att Högskoleverkets kvalitetsarbetsbedömningar inte i första hand har fokuserat på kvaliteten i verksamheten utan snarare på de åtgärder, strategier, metoder och system som högskolan bygger upp för att garantera den.

33 av 39 lärosäten har sedan 1995 genomgått två granskningar av sitt kvalitetsarbete.¹ De första kvalitetsarbetsgranskningarna gjordes under åren 1995–1998. Under åren 1999–2002 har en uppföljande omgång genomförts. De senare granskningarna har i huvudsak haft tre syften. De har för det första varit inriktade på att följa upp de **rekommendationer** som gavs i bedömningsrapporterna från den första omgången. För det andra syftade de till att undersöka hur långt lärosätena har nått i att bygga upp ett system för **självregering**. För det tredje var ambitionen att bedöma i vilken utsträckning lärosätenas kvalitetsarbete hade fått **genomslag** i hela organisationen.

Högskoleverket lät genomföra två utvärderingar av den första bedömningsomgången: dels då omgången hade kom-

mit halvvägs², dels då en extern granskning gjordes av samtliga publicerade rapporter mellan 1995 och 1998³. Motsvarande redovisningar görs nu för den andra omgången. I skriften *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001* presenterades bl.a. en halvtidsanalys av de uppföljande granskningarna. Den omfattade drygt hälften av lärosätena. I halvtidsanalysen berördes i huvudsak följande aspekter:

- » **Metoden:** Konsekvenser av de förändringar som gjordes inför andra omgången avseende bedömningarnas genomförande.
- » **Resultaten:** Hur utvecklat är det systematiska kvalitetsarbetet vid universiteten och högskolorna?
- » **Framtiden:** Hur bör fortsättningen se ut för kvalitetsarbetsbedömningarna?

Under 2002 har ytterligare 16 granskningar genomförts. Den andra omgången kvalitetsarbetsbedömningar har därmed avslutats. I den här skriften kommer därför de halvtidsresultat som presenterades i *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001* att följas upp och kompletteras. Framställningen innehåller jämförelser mellan den första och andra bedömningsomgången. Den avslutas med ett reflekterande resonemang kring ett antal principiella frågor. Underlaget för denna framställning är, utöver de 33 granskningarna från den andra bedömningsomgången⁴, svaren på ett antal frågor som skickats till kvalitetsansvariga/kvalitetssamordnare vid samtliga lärosäten.

1. Södertörns högskola har inte genomgått någon kvalitetsarbetsgranskning och Malmö högskola, Högskolan på Gotland, Konstfack, Lärarhögskolan i Stockholm samt Handelshögskolan i Stockholm har enbart genomgått en granskning.

2. Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor?

3. Stensaker, B., Dom, diagnose, dialog?

4. För rapporterna se *Referenser*.

Metod

Med eller utan platsbesök

Bedömningarna i den andra omgången har genomförts med en förenklad ansats, jämfört med den första omgången. Lärosätena har fått välja mellan två varianter – med eller utan platsbesök. I den traditionella varianten utgörs bedömargruppens underlag såväl av lärosätets självvärdering som av de iakttagelser den gör under ett par dagars platsbesök. I den förenklade varianten förs flera (två–fyra) lärosäten samman. De gör var sin självvärdering men platsbesöken ersätts med ett kortare möte med lärosätens ledningar för att diskutera oklarheter och inhämta kompletterande uppgifter. Cirka hälften av lärosätena valde den förenklade modellen.

En majoritet av bedömarna och ett flertal lärosäten anser att den förenklade metoden är ofullständig. Man framhåller att avsaknaden av platsbesök minskar möjligheterna att göra en rättvisande granskning och att mötena med lärosätens ledningar på intet sätt kan ersätta platsbesöken. Vissa bedömare påpekar dock att ”den förenklade modellen kan användas då berörda lärosäten kommit en bit på väg i sitt arbete med att skapa och integrera ett kvalitetssystem”. En annan beklaglig konsekvens av den förenklade modellen är att självvärderingarna generellt har blivit sämre förankrade inom verksamheten och i flera fall enbart speglar ledningens perspektiv.

De flesta kvalitetsansvariga uttrycker sig dock i positiva ordalag om kvalitetsarbetsbedömningarna, även om flera samtidigt vill framhålla att de dubbla kraven – dvs. att medverka i både ämnes- och programutvärderingar och kvalitetsarbetsbedömningar – är betungande.

Bedömargrupper

Bedömargrupperna har, liksom i första omgången, varit sammansatta av personer i ledande ställning inom universitet och

högskolor, representanter för yrkeslivet samt studenter. Följande tabell visar det totala antalet bedömare 1999–2002.

Tabell 1: Bedömargruppernas sammansättning 1999–2002.

	Högskolerepresentanter		Yrkeslivsföreträdare		Studenter		Totalt	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Antal bedömare	47	31	21	7	16	16	84	54

Sammantaget har 138 personer medverkat under denna andra cykel av kvalitetsarbetsbedömningar. Av dessa var 78 representanter för universitet och högskolor, 28 yrkeslivsföreträdare och 32 studenter. Av de 78 lärosätetsföreträdarna utgörs ca två tredjedelar av nuvarande eller förutvarande rektorer och prorektorer. Flera bedömare från lärosätena har tidigare deltagit i ämnesutvärderingar eller examensrättsprövningar. Varje grupp har dessutom innehållit minst en person som medverkat i den första bedömningen av det aktuella lärosätet.

De utländska inslagen i bedömargrupperna är få. Totalt har elva personer från Norge, Danmark och Finland deltagit. I detta hänseende har det nordiska perspektivet varit klart bättre företrätt i ämnes- och programutvärderingarna. Män dominerar totalt sett bedömargrupperna (84 män respektive 54 kvinnor). Mest skev är fördelningen mellan män och kvinnor bland yrkeslivsföreträdarna, vilket framför allt beror på svårigheter att rekrytera kvinnor från näringslivet.

Slutsatser

Vad säger rekommendationerna?

Ett sätt att få en uppfattning om kvalitetsarbetets genomslag i lärosätens verksamheter är att studera rekommendationerna i den andra bedömningsomgångens rapporter och jämföra dem med dem som gjordes i den första. I det följande presenteras ett antal observationer och iakttagelser utifrån en sådan jämförelse.

Man kan först och främst konstatera att förändringarna beträffande vilken typ av rekommendationer som ges är små. I den första omgången kommenterades ofta ledningens roll samt planerna för att utarbeta mål för kvalitetsarbetet. Det är naturligt då lärosätena vid denna tidpunkt befann sig i det inledningsskede av kvalitetsarbetet där det främst gällde att fastställa ansvarsförhållanden och ta fram måldokument. Men fortfarande – i den andra omgången – efterlyser bedömargrupperna i lika hög grad förbättringar beträffande utveckling av mål och strategier. Andra områden, såsom delaktighet och uppföljningssystem, är också nu i hög utsträckning föremål för kommentarer. I fråga om personalens och studenternas medverkan har andelen rekommendationer till och med ökat något, vilket kan tyda på en tilltagande grad av toppstyrning. En annan förklaring är att många lärosätens kvalitetsarbete för närvarande befinner sig i en genomförandefas där delaktighet och förankringsarbete kommer att bli centrala komponenter.

En annan likhet mellan bedömningsomgångarna är att många av de mindre högskolorna tycks få betydligt fler och betydligt mer **konkreta** rekommendationer än de större lärosätena. Man kan givetvis bara spekulera om orsakerna, men det kan bero på att det är lättare att överblicka dessa lärosäten och därmed föreslå förändringar som kan leda till snabba förbättringar.

De största skillnaderna mellan omgångarna gäller andelen rekommendationer som berör ledning och organisation samt kompetensutveckling där förhållandevis färre påpekanden görs i den andra omgången. Tilläggas ska dock att även om rekommendationerna för lednings- och organisationsfrågor proportionellt har minskat är de fortfarande förhållandevis vanliga. En annan uppenbar skillnad är att det totala antalet rekommendationer är betydligt färre i den andra bedömningsomgången (233 st.) jämfört med tidigare (516 st.).

En förklaring kan vara att rapporterna numera är generellt mindre i omfång och att bedömargrupperna i första hand har varit inriktade på att följa upp de rekommendationer som gavs i första bedömningen.

Sammantaget kan det faktum att liknande rekommendationer förekommer i nästan samma utsträckning i den andra som i den första omgången förefalla vara ett tämligen nedslående resultat. Betyder det att det inte har skett några framsteg under de åtta år som kvalitetsarbetsgranskningarna har bedrivits?

Rapporterna visar emellertid att de allra flesta lärosätena uppfattas ha åstadkommit förbättringar mellan sina första och andra bedömningar. Tydligast är förbättringsarbetet i de frågor som avser ledningen och högskolans organisation. Här redovisar drygt 70 procent av lärosätena förbättringsåtgärder. Det är därför inte underligt att det är just denna kategori av rekommendationer som proportionellt sett också har minskat mest. Också i frågor som rör lärosätens arbete med mål och strategier, utvärdering, studentinflytande, intressentsamverkan, internationalisering och pedagogisk utveckling kan man konstatera framsteg i nästan hälften av fallen. Vissa områden tycks dock ha haft en mindre positiv utveckling, däribland området kompetensutveckling.

Den generella slutsatsen av de 33 granskningarna är att i stort sett samtliga lärosäten – med några få undantag – ändå tycks ha utvecklats i positiv riktning sedan den förra bedömningsomgången. Men betyder framstegen samtidigt att de flesta lärosäten nu arbetar systematiskt med kvalitetsutveckling?

Hur långt har lärosätena kommit?

Det systematiska arbetet med kvalitetsutveckling innefattar en struktur som, kraftigt förenklad och teoretiskt renodlad, kan delas in i fyra på varandra följande faser⁵:

- » I den inledande **planeringsfasen** arbetar lärosätet med att ta fram mål- och policydokument med tillhörande handlingsplaner i vilka strategierna och ansvarsfördelningen för kvalitetsarbetet formuleras. På detta stadium lever kvalitetsarbetet ännu bara på ett idéplan.
- » I den efterföljande **implementeringsfasen** kommer de planerade målen och strategierna till uttryck i konkreta aktiviteter och allt fler nivåer inom högskolan görs delaktiga i kvalitetsarbetet. I denna fas har lärosätet ännu inte fungerande återkopplingsystem och kan därför inte peka på några egentliga resultat av arbetet.
- » I **uppföljningsfasen** fokuseras ansträngningarna på att finna fungerande system och metoder för att ta reda på och följa upp vilka resultat som aktiviteterna i den föregående fasen har gett. Kursvärderingar och alumnuppföljningar är exempel på sådana metoder. I denna fas har man också funnit former för återkoppling av resultatet mellan lärosätets nivåer men man är inte alltid klar över hur lärosätet kan använda sig av det återkopplade materialet.
- » I den avslutande **utvärderings- och förbättringsfasen** analyserar och värderar lärosätet vad resultaten innebär för den fortsatta verksamheten och vidtar åtgärder på basis av utvärderingen. I denna fas vet man också hur kvalitetsarbete, budget och verksamhetsplanering ska integreras och stötta varandra.

Varje fas är beroende av att man utvecklat de tidigare leden. De åtgärder som följer av att resultatet utvärderas leder till att man sätter upp nya mål, planerar och genomför aktiviteter för att nå dessa etc. Att koppla ihop dessa komponenter så att de leder till kontinuerlig förbättring av hela verksamheten är således syftet med kvalitetsarbetet, enligt detta sätt att resonera.

Inför den diskussion som nedan följer är det nödvändigt att först göra vissa förtydliganden. Det är viktigt att med emfas understryka att det är omöjligt att på grundval av rapporterna göra en jämförelse **mellan** lärosätena av det **nuvarande** läget. Förklaringen till det är enkel: de olika bedömningarna speglar förhållanden vid olika tidpunkter. Det är därför inte tillförlitligt att exempelvis jämföra ett lärosäte som genomgick sin uppföljande granskning 1999 med ett lärosäte som hade sin motsvarande bedömning 2002 eftersom situationen vid det förra lärosätet troligtvis har förändrats på tre år. **Det är däremot möjligt att jämföra varje lärosäte med sig självt från en tidpunkt till en annan.** Rapporterna berättar således hur varje lärosäte har utvecklats sedan sin första bedömning. Nedanstående diskussion får ses i ljuset av detta.

Utvärderingen från den första bedömningsomgången kunde konstatera att de flesta lärosätena huvudsakligen arbetade med mål, några med aktiviteter. Något enstaka lärosäte kombinerade alla fyra faserna. Kvalitetsarbetet befann sig således på de flesta håll i en sjuösättningsfas. Ledningens visioner, mål och strategier – om sådana förekom – var dåligt förankrade i den övriga verksamheten, uppföljnings- och utvärderingssystem uppvisade bristande systematik och verksamhetsuppföljning och ekonomisk uppföljning var sällan integrerade. Vägen tycktes lång till ett systematiskt kvalitetsarbete. Hur ser det då ut idag? Lever universitet och högskolor upp till kraven på ett självreglerat kvalitetsarbete?

5. Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor, s. 22.

Efter att den andra omgången nu kan betraktas som avslutad görs nedan ett försök till en – om än kraftigt förenklad – bedömning av hur långt universiteten och högskolorna har kommit i arbetet mot ett självreglerat och systematiskt kvalitetsarbete. Bedömningen omfattar de 33 lärosäten som genomgått 2 granskningar och görs mot bakgrund av den ovan skissade strukturen. En grovt uppskattad indelning placerar lärosätena som följer:

Tabell 2: Översikt över lärosätenas systematiska kvalitetsarbete efter två bedömningsomgångar.

	Planering	Implementering	Uppföljning	Utvärdering/ Förbättring
Antal lärosäten	11	12	6	4

Utfallet förstärker det resultat och de slutsatser som presenterades i skriften *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001*. Trots att siffrorna inte tycks indikera någon större progression på så vis att två tredjedelar av lärosätena fortfarande, efter två granskningar, anses befinna sig i kvalitetsarbetets två inledande faser, visar en ingående läsning av rapporterna att i stort sett samtliga lärosäten ändå har åstadkommit förbättringar i sina kvalitetsarbeten. Det gäller även de lärosäten som idag befinner sig i den inledande planeringsfasen och som under första omgången inte hade något egentligt kvalitetsarbete att visa upp. Vissa lärosäten kan redovisa betydande framsteg och bland dessa återfinns såväl större universitet som mindre högskolor. I de fall där lärosätena har en mer negativ utveckling är det ofta fråga om organisationsförändringar som inte hunnit sätta sig eller att det systematiska kvalitetsarbetet i den mening som bedömningarna avser har en låg prioritet i lärosätets utvecklingsstrategier.

Vad betyder slutsatserna?

Som förberedelse inför den andra bedömningsomgången tog Högskoleverket år 1998 fram skriften *Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor*. Av denna skrift framgår det att Högskoleverket förväntar sig att lärosätena under den andra bedömningsomgången bör ha etablerat kvalitetsarbetet mer generellt och att lärosätena också förutsätts ha utvecklat ett system för att regelbundet se över verksamheten och genomföra förbättringar.⁶ Efter åtta år av kvalitetsarbetsgranskningar kan man konstatera att endast en tredjedel av de svenska lärosätena lever upp till dessa förväntningar i det avseendet att de kan visa upp fullt utvecklade system för kvalitetsarbete. I ljuset av de ovan redovisade ambitionerna måste utfallet betraktas som ett otillfredsställande resultat. Samtidigt har, som förut konstaterats, nästan alla bedömda lärosäten – med ett fåtal undantag – gjort framsteg mellan första och andra bedömningen. Hur ska man då tolka dessa tämligen olika slutsatser?

En fråga är om det går att identifiera några kritiska faktorer som tycks vara avgörande för ett stabilt och hållbart kvalitetsarbete **över tid**. Om man studerar de rapporter som beskriver lärosäten som vid sin andra bedömning har välutvecklade former för kvalitetsarbete är det intressant att notera att bedömnarna understryker betydelsen av individuella eldsjälarna och drivande personer i lärosätets ledning såsom rektor eller prorektor. Det skulle i så fall betyda att kvalitetsarbete – liksom så mycket annat – i hög grad är personberoende och därför också något högst sårbart. Det kan i sin tur förklara varför det är så svårt för lärosätena att **bygga system** för kvalitetsarbete som garanterar stabilitet över tid.

6. Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor, s. 17.

Ett annat sätt att problematisera de utfall och slutsatser som här har presenterats är att sätta Högskoleverkets egen bedömningsmodell under lupp. Den modell som Högskoleverket tillämpar för sina kvalitetsarbetsgranskningar är uppbyggd utifrån en teoretisk struktur som innefattar **mål-aktiviteter–resultat–utvärdering/förbättring**.⁷ Bedömningsmodellen kan också sägas innefatta två viktiga antaganden om kvalitetsarbete:

1. Om samtliga fyra komponenter återfinns anses ett lärosäte ha uppnått ett fullgott kvalitetsarbete.
2. Om de fyra komponenterna följer på varandra anses ett lärosätes kvalitetsarbete vara systematiskt.

Högskoleverkets bedömningsmodell tycks således föreskriva att ständig förbättring uppnås genom systematik enligt en viss given ordning. Mot bakgrund av detta är det förklarligt att de flesta bedömningsrapporter ser tämligen likadana ut och att rekommendationerna i stort är desamma från den ena till den andra omgången. Detta ger givetvis upphov till en rad frågor: Hur stort utrymme för ”annorlundahet” tillåter egentligen den modell som Högskoleverket gör sina bedömningar gentemot? Läger man eventuellt för stor vikt vid systematik? Och vad går förlorat med en sådan fokusering? Är det möjligtvis så att lärosäten kan uppnå kontinuerlig förbättring utifrån andra former för kvalitetsarbete än den angivna modellen?

De fall där frågan om likriktning blivit uppenbar och verkligen ställts på sin spets har gällt de konstnärliga högskolorna. Bedömggrupperna för dessa högskolor vittnar om en helt annan typ av kvalitetskultur och ett annorlunda kvalitets-tänkande som i flera avseenden skiljer sig från en strikt aka-

demisk och som gjort att bedömningarna av dessa lärosäten har komplicerats. Men frågan om risken för likriktning och icke-ifrågasatta föreställningar om kvalitetsarbete har varit uppe för diskussion alltsedan granskningarnas start och berör inte enbart de konstnärliga högskolorna.

Det är viktigt att komma ihåg att kvalitetsarbete kan se ut på många olika sätt även om bedömningarna i huvudsak har gjorts mot bakgrund av den teoretiska struktur som tidigare beskrivits.

Kvalitetsarbetsgranskningarnas framtid

Mot bakgrund av de sammanlagda erfarenheterna av kvalitetsarbetsgranskningarna och efter överläggningar med Utbildningsdepartementet har Högskoleverket beslutat att universitet och högskolor under den tid den första omgången av ämnes- och programutvärderingar genomförs inte ska komma in med fortsatta redogörelser för kvalitetsarbetet. Högskoleverket ser det inte som fruktbart att en tredje gång upprepa granskningarna i nuvarande form. Högskoleverket planerar istället för vissa tematiska utvärderingar. För närvarande sker en uppföljning av den tematiska utvärderingen av lärosätenas arbete med studentinflytande, jämställdhet samt social och etnisk mångfald.

7. Se också det tidigare resonemanget om kvalitetsarbetets fyra faser på s. 12.

**Ämnes- och program-
utvärderingar år 2002 »**

Bakgrund

Sedan 2001 har Högskoleverket regeringens uppdrag att under en sexårsperiod utvärdera samtliga utbildningar som leder till generella examina eller yrkesexamina. Utvärderingarna omfattar såväl grund- som forskarutbildning. Utvärderingarna har i huvudsak tre syften: att bidra till institutionens/motsvarande egen kvalitetsutveckling, att granska om utbildningen svarar mot mål och bestämmelser i högskolelagen och högskoleförordningen samt att ge information till bl.a. studenter inför valet av utbildning. Utvärderingen sker i tre steg. Det första steget innebär att den institution som är ansvarig för utbildningen gör en självvärdering. Därefter genomförs en extern bedömning vilken inkluderar platsbesök. Till sist följs utvärderingens resultat upp. Utvärderingen inriktas på såväl utbildningens förutsättningar som dess genomförande och resultat.

Hur har arbetet med utvärderingarna utvecklats? Hur kvalitetssäkras arbetet?

Att ständigt reflektera över den metod som används vid utvärderingarna och på olika sätt kvalitetssäkra arbetet är viktigt och självklart för Högskoleverket. Underlag för metodutveckling och kvalitetssäkring fås från råd och rekommendationer från Högskoleverkets internationella rådgivande grupp och via seminarier och speciella studier med fokus på särskilt viktiga frågor.

Internationell rådgivande grupp

Högskoleverkets internationella rådgivande grupp, The Advisory Board, fortsätter att följa Högskoleverkets arbete med utvärderingarna. Gruppen består av fem internationellt kända forskare på området.⁸ Högskoleverket har publicerat en rapport med den rådgivande gruppens synpunkter på hur arbetet med kvalitetsgranskningarna fortskrider.⁹ Gruppen baserar sina synpunkter på bl.a. publicerade utvärderingsrapporter och på den av Högskoleverket initierade metautvärderingen av hur lärosäten och bedömare uppfattat utvärderingsprocessen¹⁰, men också på samtal med medarbetare från Högskoleverket. Exempel på synpunkter som den rådgivande gruppen lämnat är att anvisningarna för institutionernas självvärderingar bör vara klarare och att erfarenheterna från kvalitetsarbetsbedömningarna bättre bör tas tillvara i ämnes- och programutvärderingarna.

Högskoleverket reviderar anvisningarna för självvärdering varje år. Anvisningarna är nu ännu tydligare inriktade på att uppmuntra institutionernas egen reflektion och värdering. Dessutom har antalet statistikuppgifter som begärs in minskats. Rapporterna från kvalitetsarbetsbedömningarna utgör numera en del av granskningsunderlaget för bedömarna i ämnes- och programutvärderingarna. I anvisningarna för självvärdering ställs också frågor om hur institutionens/motsvarande arbete med att säkra och utveckla kvaliteten i grundutbildningen är relaterat till lärosätets övergripande kvalitetsarbete. Att se hur kvalitetsarbetsbedömningar och

8. Dessa är Martin Trow, Center for Studies in Higher Education, Berkeley (ordförande); Mary Henkel, Brunel University; Ernie House, University of Colorado at Boulder; Guy Neave, CHEPS (Center for Higher Education Policy Studies, Nederländerna) och International Association of Universities och Bente Kristensen, Handelshögskolan i Köpenhamn.

9. The national reviews of Swedish higher education. Report by the international advisory committee to the National Agency for Higher Education in Sweden.

10. Karlsson, O., Andersson, M. I. och Lundin, A., Metautvärdering av Högskoleverkets modell för kvalitetsbedömning av högre utbildning. Hur har lärosäten och bedömare uppfattat modellen?.

ämnesutvärderingar kan kombineras till en helhet är en viktig del i Högskoleverkets fortsatta metodutvecklingsarbete.

Ett nytt möte med den rådgivande gruppen äger rum under våren 2003.

Seminarier med kvalitetsansvariga

Högskoleverket har under året tagit initiativ till ett seminarium med kvalitetsansvariga/kvalitetssamordnare vid lärosätena varvid ämnes- och programutvärderingarna stod i centrum. Seminarier med kvalitetsansvariga kommer att ske en gång per år. Som underlag för ett kommande seminarium finns svaren på ett antal frågor som har ställts till kvalitetsansvariga om förändringar på lärosätena med anledning av kvalitetsgranskningssystemet. Kontakterna med kvalitetsansvariga utgör en viktig informationskälla till hur utvärderingsmodellen tas emot och fungerar på lärosätena.

Studenten i centrum

Studerandeperspektivet är centralt i Högskoleverkets utvärderingar. Studerandefrågor lyfts fram i frågorna för självvärdering, studenter ingår i bedömargrupperna och vid platsbesöken intervjuar bedömarna alltid studenter. För att möta studenternas önskemål och behov av information utvecklas studentinformationen på www.studera.nu. Ett seminarium har hållits med studenter och doktorander som medverkat som bedömare vid Högskoleverkets utvärderingar och kvalitetsarbetsgranskningar.

Vid seminariet framkom att student- och doktorandrepresentanterna känt sig respekterade inom bedömargrupperna och haft stora möjligheter att få gehör för sina frågor och

ståndpunkter. Bemötandet från lärosätena hade ibland varit sämre, men studenterna fick då bra stöd från bedömargruppen. Studenternas roll i bedömargrupperna varierade från helt fokusera på studentperspektivet till att omfatta samtliga aspekter. Doktorandernas speciella roll diskuterades också. Ett problem kan vara att de har en nära relation till personer och utvärderingsobjekt. I utvärderingar av små ämnen kan en möjlig förändring vara att rekrytera en doktorandrepresentant från ett annat nordiskt land. I någon bedömargrupp för 2002 års utvärderingar har detta tillämpats med gott resultat. Vid seminariet framkom också att de studenter och doktorander som varit bedömare hade erfarenhet av att studenterna de träffat vid platsbesöken i flera fall varit dåligt förberedda och inte heller varit delaktiga i institutionens arbete med självvärderingen. Högskoleverket medverkar för närvarande i ett nordiskt projekt som närmare studerar liknande frågor, dvs. dels studenters medverkan som bedömare vid kvalitetsgranskningar, dels studenters delaktighet i självvärderingsarbete. Resultaten från projektet kommer att publiceras under året.

En undersökning som kompletterar kvalitetsgranskningarna är den stora enkätundersökningen Studentspegeln.¹¹ Där tolkas studenternas svar i relation till de övergripande målen för högskoleutbildning. En majoritet av studenterna tycker inte att utbildningen bidrar till personlig utveckling, samhällsengagemang och förståelse för andra grupper i samhället. Det är dock stora skillnader mellan olika utbildningar. Trots att måluppfyllelsen brister är de flesta studenter mycket nöjda med sin utbildning och sin högskola.¹² Under år 2003 publiceras resultaten från ytterligare en stor enkätundersökning, Doktorandspegeln.

11. Studentspegeln 2002.

12. I rapporten Lärarundersökningen 2003 redovisas lärarnas syn på hur de uppfyller målen för utbildningen.

Positiv och negativ kritik

Införandet av det nya kvalitetsgranskningssystemet har naturligt nog väckt både positiv och negativ kritik. Utvärderingarna bidrar till institutionens egen kvalitetsutveckling, men kan också uppfattas som ett hot i och med att examensrätten riskerar att ifrågasättas. Kvalitetsgranskningarna innebär även i många fall stora arbetsinsatser för lärosätena. Vad har då den positiva och den negativa kritiken handlat om?

Bland positiva synpunkter nämns betydelsen av att granskningen är nationell och bidrar till att ge en nationell överblick över ett ämne. Den utvärderingsmodell som Högskoleverket använder uppskattas: en enhetlig och erkänd modell med externa bedömare. Utvärderingsprocessen uppfattas som stimulerande och särskilt självvärderingsarbetet framhålls som mycket värdefullt. Det understryks också hur betydelsefullt det är att utvärderingarna lyfter fram sådant som bör förbättras.

De negativa synpunkterna rör framför allt att arbetet med självvärderingarna är tidskrävande och kostsamt. Andra synpunkter handlar om vad bedömare egentligen representerar: är de ämnesexperter eller representanter för olika intressenter? Man frågar sig också vad som egentligen utvärderas: är det utbildningen i ett ämne eller institutionens verksamhet? I anslutning till detta påtalas att det kan vara problematiskt med flera syften och målgrupper för utvärderingarna.

En del av kritiken ifrågasätter själva utvärderingsmodellen. För att få ytterligare underlag till en diskussion om denna anlätade Högskoleverket en extern expert på utvärdering. Han menar att Högskoleverkets utvärderingar inte i tillräcklig utsträckning uppmärksammar resultaten av utbildningen, i form av t.ex. kvaliteten på studenternas examensarbeten, studenternas uppfattningar om utbildningen och huruvida de examinerade studenterna svarar mot arbetslivets krav.¹³

Hur befogad kritiken är beror på vad man menar med resultat och vilken vikt man lägger vid olika typer av resultat. Högskoleverkets utvärderingsmodell utgår från ett helhetsperspektiv där såväl utbildningens förutsättningar som dess genomförande och resultat granskas. De tre delarna är lika viktiga och resultat kan även avse förutsättningar och process.

Kursvärderingar, tentamina, examensarbeten och andra undersökningar är en del av underlaget för Högskoleverkets kvalitetsgranskningar och i anvisningarna för självvärdering ställs frågor om t.ex. alumnundersökningar. Bedömare genomför även analyser av t.ex. examensarbetens och avhandlingars inriktning, omfattning och nivå.

Ansatsen förändras kontinuerligt

Enligt den nuvarande rutinen för ämnes- och programutvärderingarna faktagranskar de institutioner som ingår i en utvärdering de beskrivande delarna i bedömrapporten. Några månader efter publicerad utvärderingsrapport äger ett återföringsseminarium med lärosätena rum. Då ges tillfälle till en diskussion med bedömare om bl.a. utvärderingens process och resultat.

Under det gångna året har en annan modell för återföring till lärosätena prövats i ett fall. I ämnet ekonomisk historia hölls ett möte med lärosätesrepresentanter och bedömare där hela rapporten diskuterades innan den var publicerad. En förutsättning för en diskussion av utvärderingens resultat under pågående utvärderingsprocess är att diskussionen rör generella frågor och inte bedömningen av enskilda utbildningar. Utformningen av utvärderingsrapporten i ekonomisk historia har också en annan mer tematisk uppläggning.

I utvärderingen av historieämnet har en specialundersökning genomförts av doktorsavhandlingarnas inriktning under

13. Nilsson, K-A., Enklare och nyttigare? Om metodiken för ämnes- och programutvärderingar.

de senaste fem åren. Undersökningen ger en intressant bild av forskarutbildningens och ämnets utveckling under senare år och visar på förändringar av de teoretiska grundvalarna.

Ytterligare ett utvärderingsprojekt där en ny utformning har provats är utvärderingen av ämnet socialt arbete. Utvärderingen omfattar inte endast grund- och forskarutbildning utan också forskning i ämnet, vilket ger en viktig helhetsbild. Utvärderingen är genomförd i samarbete med Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).¹⁴

Internationella erfarenheter

I bedömargrupperna för ämnes- och programutvärderingarna ingår alltid internationella bedömare, oftast nordiska. Högskoleverket följer också den nationella och internationella utvecklingen inom utvärderingsområdet, bl.a. genom medverkan i såväl nordiska som europeiska nätverk. Verket har medverkat i ett nordiskt projekt med syfte att utpröva en modell för ackreditering av utvärderingsorganisationer. Resultaten från projektet finns samlade i en rapport som diskuterats vid ett seminarium anordnat av ENQA (The European Network for Quality Assurance in Higher Education).¹⁵ Högskoleverket deltar också i den internationella diskussionen om ackreditering. Innebörden av begreppet ackreditering har utretts av en gemensam arbetsgrupp mellan Sveriges universitets- och högskoleförbund och Högskoleverket.¹⁶ Dessutom medverkar verket i ett internationellt forskningsprojekt om ackreditering i Europa som drivs från CHEPS (Center for Higher Educa-

tion Policy Studies) i Nederländerna och universitetet i Kassel. Under året har två rapporter publicerats från ett internationellt utvärderingsprojekt, LUMA, som Högskoleverket och ett antal lärosäten medverkat i. Ämnena matematik och kemi har utvärderats samtidigt i Sverige, Finland och Ungern.¹⁷

Bedömargruppernas sammansättning

Under år 2002 har 11 utvärderingar omfattande 264 granskningar genomförts. Totalt har 130 bedömare ingått i utvärderingarnas bedömargrupper. I sammansättningen av bedömargrupperna lägger Högskoleverket ned ett omfattande arbete på att rekrytera lika många kvinnor som män som bedömare. Trots detta visar könsfördelningen i grupperna totalt en bristande balans i andelen kvinnor/män. Som tabellen visar var 49 av 130 bedömare kvinnor, dvs. 38 procent. Av de 130 bedömarna var 24 studenter och 15 doktorander. 17 av bedömarna kan karaktäriseras som avnämare. 54 procent av ämnesexperterna har utgjorts av internationella experter.

Jämfört med tidigare år har betydligt fler kvinnliga doktorander ingått som bedömare. En annan skillnad är att fler bedömare från mindre lärosäten ingått i bedömargrupperna. Den stora skillnaden är dock att antalet avnämarrrepresentanter varit fler. Det är framför allt inom utvärderingen av utbildningar som leder till högskoleingenjörsexamen som de återfinns, men även flera ämnesutvärderingar har avnämare med i sina bedömargrupper.

14. Parallellt med utvärderingen löper en utredning med anledning av ett regeringsuppdrag till Högskoleverket. Regeringsuppdraget omfattar en översyn av den sociala omsorgsutbildningen och socionomutbildningen.

15. A method for mutual recognition. Experiences with a method for mutual recognition of quality assurance agencies.

16. Ackreditering. En öppen fråga.

17. Regeringsuppdraget om trilateralt samarbete för utveckling av högre utbildning i matematik och naturvetenskap – LUMA.

Tabell 3: Bedömaregrupernas sammansättning.

Bedömare, kategori	Kvinnor	Män
Ordförande	4	7
Övriga bedömare (utom studenter och doktorander)	27	53
Studenter	11	13
Doktorander	7	8
Summa	49	81

Avnämares och yrkesorganisationers medverkan

Att avnämarrepresentanter ingår i bedömaregrupperna är ett sätt att beakta avnämnarnas och berörda yrkesorganisationers synpunkter. Ett annat har varit att bjuda in dem till de återföringskonferenser som avslutar varje utvärdering. Vid återföringskonferensen för utvärderingen av företagsekonomi fanns t.ex. som särskild programpunkt ”Utbildningen i företagsekonomi ur ett avnämarperspektiv” med representanter från olika typer av arbetsgivare. Dessutom deltog representanter från Civilekonomerna och från Sveriges ekonomföreningars riksorganisation.

Erfarenheterna visar att det har varit betydelsefullt att ha avnämare med i bedömaregrupperna. I vissa fall har de lärosäten som ingått i en utvärdering understrukit vikten av att avnämare finns representerade. Det har i en del fall dock varit svårt att rekrytera representanter från arbetslivet.

Vad visar utvärderingsrapporterna?

Vilka utbildningar har utvärderats?

Nedanstående tabell visar vilka utvärderingar som genomförts under år 2002 och hur många granskningar respektive utvärdering omfattat. Sammanlagt har 264 granskningar genomförts under året.¹⁸

Tabell 4: Antal utvärderingar/granskningar.

Utvärdering/ämne/examen	Antal granskningar
Sjöingenjörsexamen och sjökaptensexamen	4
Antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi	10
Arkeologi	14
Historia	29
Ekonomisk historia	10
Miljövetenskap, miljöteknik och miljö- och hälsoskydd	31
Kemi	26
Socialt arbete och socionomexamen	27
Slaviska språk och Öst- och Centraleuropakunskap	9
Baltiska och keltiska språk	4
Högskoleingenjörsexamen	100
Summa	264

En sammanfattande analys

Små ämnen – vinna eller försvinna

De slaviska, baltiska och keltiska språken, antikens kultur och samhällsliv, egyptologi samt vissa delar i arkeologi är små ämnen som har det gemensamt att de utgör mycket sårbara miljöer med få studenter och få, till en enda, lärare som bär upp hela verksamheten. Även om lärarna var för sig gör ett omvittnat mycket gott arbete och den lilla miljön ofta uppskattas av studenterna för den närhet och de informella kontakter som den ger möjlighet till, är den många gånger inte tillräckligt kritisk och kreativ. Studenterna behöver möta flera lärare med olika perspektiv, få möjlighet att diskutera i olika seminariegrupper och delta i formella sammanhang under utbildningens gång. Tilläggas kan att enstaka personberoende och sårbara verksamheter också finns i större ämnen.

När det gäller språken är förhållandena mycket olika. Skillnader i storlek dem emellan handlar om lärtillgång och studenternas efterfrågan på de aktuella utbildningarna och

18. Granskningarna har genomförts under 2002, alla rapporter utom två publicerades dock 2003. (För rapporterna se *Referenser*.) Granskning av grund- och forskarutbildning i ett ämne vid ett lärosäte räknas som två granskningar. I granskningarna av utbildningar till högskoleingenjörsexamen har över 200 program, samordnade till 100 granskningar, ingått inklusive magisterutbildningar.

inte om språkens politiska betydelse eller hur omfattande de är som invandrarspråk i Sverige. Arbetsmarknaden har dock en indirekt betydelse för vilka språk som erbjuds. En utvidgning av EU österut skulle kunna leda till att behovet av tolkar till och från slaviska språk ökar, vilket kan påverka studenternas intresse. I dagsläget är situationen dock sådan att de minsta slaviska språken riskerar att läggas ner, om det enda lärosäte i Sverige som ger dem inte längre anser sig ha råd att erbjuda dem. Serbiska/kroatiska/bosniska skulle därmed kunna försvinna som akademiskt ämne, trots att det är ett stort minoritetsspråk.

En god historia

Ämnet historia bedöms som ett välskött ämne som oftast ingår i stimulerande kritiska och kreativa miljöer. Lärarnas vetenskapliga och pedagogiska kompetens framstår som generellt hög och det finns ett stort forskningsintresse bland alla kategorier lärare såväl vid universitet som högskolor. Studenterna anser också att studierna utvecklar deras samhällsintresse och att utbildningen gör dem självständiga och kritiska. Intresset för att läsa historia är stort, större bland kvinnor än bland män, med många studenter på A- och B-nivå. Antalet som fortsätter till högre nivåer är däremot begränsat. På högre nivåer och bland lärare är det män som dominerar, undantaget några få lärosäten som har en jämn könsfördelning.

Tillströmningen till ekonomisk historia, som är ett ungt ämne med rötter i historia och i de ekonomiska vetenskaperna, har varit i avtagande under senare år och följer mönstret med få studenter på högre nivåer. Utbildningarna håller hög standard och förmedlas till största delen av välkvalificerade lärare. Forskningsanknytningen och genusperspektiven behöver dock utökas i grundutbildningen och fler kvinnliga lärare anställas. Med tanke på att en viss profilering kan skönjas i balansen dels mellan ekonomi och historia dels mellan kvan-

titativa och kvalitativa metoder, finns vinster att hämta i ett nationellt samarbete i forskarutbildningen.

Kemi – numera ett stödämne

Tillväxten inom kemisk industri har under senare år genomgående varit större än för den totala svenska industrin och det har hittills inte varit svårt för studenter att få arbete. Kemistutbildningarna har emellertid rekryteringsproblem, vilket på sikt kan bli mycket besvärande för svensk kemisk industri. Särskilt bekymmersamt är det att intresset för kemiläro-utbildningar förefaller vara allvarligt lågt, vilket får konsekvenser inom en relativt näraliggande framtid.

Läro-utbildningar utgör en liten del av kemiinstitutionernas verksamhet vid de flesta lärosäten. De som examineras kommer långt ifrån att kunna fylla ett prognostiserat behov om ca 120 utexaminerade kemilärare per år fram till år 2010.

Lärarkompetensen på institutionerna är mycket hög och flertalet lärare är disputerade med docentkompetens. Högskolelärarna ser dock ut att bli en bristvara i en inte alltför avlägsen framtid, då industrin lockar många med bättre villkor än de har som anställda i högskolesektorn. Doktoranderna säger också att de har för avsikt att söka sig till industrin efter avslutad utbildning. Det bristande kemiintresset delar Sverige med andra länder.

Antalet helårsstudenter i kemi i landet har trots allt inte minskat nämnvärt under den senaste femårsperioden, vilket kan tyckas motsägelsetfullt mot bakgrund av minskad tillströmning till kemiprogrammen och kemiläro-utbildningen. En ökad tillströmning av studenter har samtidigt skett till nya bioinriktningar samt till yrkesinriktade utbildningar som läkemedels- och farmaceutprogram inom vilka kemi är ett obligatoriskt ämne. Kemi har därmed alltmer blivit ett utpräglat stödämne.

Miljö – breda ämnen med oklar identitet

Miljövetenskap, miljöteknik samt miljö- och hälsoskydd är unga ämnen som vuxit fram ur traditionella discipliner: miljövetenskap samt miljö- och hälsoskydd ur det naturvetenskapliga ämnesområdet och miljöteknik ur det tekniska ämnesområdet och den traditionella ingenjörsutbildningen. Den snabba utvecklingen inom området, där lösningar på komplexa miljöproblem ställer krav på bredd och tvärvetenskaplighet, har lett till att ämnena ännu inte har funnit tydliga egna identiteter. Särskilt gäller detta miljövetenskap där många utbildningar startats under 1990-talet. Till krav på bredd och tvärvetenskaplighet läggs också krav på ämnesför djupning och progression.

Söktrycket är på de flesta håll i landet vikande, vilket hänger samman med att det råder överetablering av naturvetenskapligt inriktade miljöutbildningar. Endast på några få ställen i landet erbjuds samhällsvetenskapligt inriktade miljöutbildningar. Mer och tydligare profilering av utbildningarna är ett råd som bedömargruppen ger. Det är viktigt både för potentiella studenter och framtida arbetsgivare.

Socialt arbete – ungt men väletablerat ämne

Utvärderingen av socialt arbete har samordnats med Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) som har haft i uppdrag att utvärdera den av FAS stödda forskningen i ämnet. En god inblick har därmed erhållits av förutsättningarna för att ge forskarutbildning och de villkor som gäller för doktoranderna. Socialt arbete är ett ämne som karakteriseras av att ämnesgränserna är vida och fältet för forskning mycket brett. Det kan ses i ljuset av att förväntningarna från samhällets sida är stora på att forskning och utbildning ska formas av aktuella problem inom det sociala arbetets praktik och vara till nytta i det praktiska arbetet på fältet. Mot bakgrund av att

det finns ca 25 000 socionomer i landet är det anmärkningsvärt få som väljer att fördjupa sig på högre nivå. Till det breda utbudet av magisterexamina i ämnet rekryteras inte mer än hundratalet studenter totalt i landet.

Yrkesexamina – vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet?

De yrkesexamina som utvärderats är högskoleingenjörsexamen, sjökaptensexamen och sjöingenjörsexamen samt socio-nomexamen. Hit kan också räknas den nationellt erkända yrkesförberedande utbildningen till miljö- och hälsovårdsinspektör, även om den inte klassas som yrkesexamen i högskoleförordningen.

I högskolelagen sägs att all högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig grund samt på beprövad erfarenhet. Det innebär bl.a. att utbildningen ska knytas till aktuell forskning, att lärarkåren bör representera både den vetenskapliga grunden och beprövade erfarenheten samt att teori och praktik bör integreras på ett meningsfullt sätt. De här utvärderade yrkesexamina uppfyller i flera fall inte kraven på lärarkompetens alternativt så saknas en fungerande forskningsanknytning.

Erfarenheter från det yrkesområde som utbildningarna förbereder för ses av både studenter och företrädare för näringslivet som viktiga. I vilken omfattning praktik ska förekomma och hur den ska organiseras är dock frågor som på många håll inte har fått tillfredsställande lösningar. Obligatorisk praktik som inte är poänggivande får inte förekomma, enligt högskoleförordningen. Det gör det idag i många av de utvärderade utbildningarna. Praktikplatser är bristvara och lärosätena godkänner därför ofta praktik som har liten anknytning till utbildningen eller som kommer in först i slutet av utbildningen, vilket gör att erfarenheterna inte får någon större genomslagskraft.

För låga krav är påståenden som återkommande hävdas av både studenter och bedömare om många av yrkesutbildningarna.

Högskoleingenjörutbildningar finns på 25 orter och erbjuds i ca 200 olika program, vilket kan jämföras med utbildningarna till sjöingenjör/sjökapten som finns endast på två lärosäten och utbildning i miljö- och hälsoskydd som ges på ett lärosäte. I försöken att locka nya studenter är det mycket vanligt att programmen splittras upp och förses med aktuella prefix som ”design” och ”media” utan att det mer än marginellt återspeglas i utbildningarna. Det finns dock program som skapats utifrån branschkrav på mer specialiserade kunskaper, t.ex. miljöteknik, grafisk teknik och skogsteknik. På många lärosäten finns dessutom möjlighet att avlägga teknologie kandidat- och teknologie magisterexamen. Vilka skillnaderna är mellan olika examina är dessvärre ofta oklart, något som är olyckligt sett ur studentens, näringslivets och ett internationellt jämförande perspektiv. Ett antal program, som bedömargruppen anser i sig vara bra program, bedöms inte motsvara innehållet för en högskoleingenjörutbildning. Möjligheterna för dessa studenter att vidareutbilda sig till civilingenjör är därför begränsade, eftersom de har en otillräcklig naturvetenskaplig och teknisk baskompetens.

Socionomutbildningarna har under de senaste åren blivit allt mer attraktiva och de lärosäten som redan har examensrätt utökar antalet platser. Flera lärosäten utan examensrätt ansöker också om att få sådan. Socionomprogrammen har ett högt söktryck till de flesta inriktningarna. Kvinnodominans råder bland studenterna. Socionomprogrammen uppfyller i större utsträckning än andra utbildningar målet om en vidgad rekrytering. Den sociala rekryteringen är bred och andelen studenter med invandrarbakgrund har ökat under senare år. Särskilda inriktningar mot mångkulturellt socialt arbete samt mot interkulturella och internationella frågor finns.

För låga krav hävdade studenterna när socionomutbildningarna utvärderades för tre år sedan. En rad förbättringar har skett sedan dess, men många studenter vill fortfarande bli ännu mer utmanade i utbildningen.

Generella iakttagelser

Brist på resurser

Vid genomgången av 2002 års utvärderingar visar det sig att de flesta mer generella iakttagelser som gjordes av 2001 års utvärderingar återkommer. Liksom föregående år tas bristen på ekonomiska resurser upp exemplifierat med lärarnas hårda arbetsbelastning, neddragning av den lärarledda undervisningen, bristande tid för fortbildning och kompetensutveckling. Uppsägningar och hot om uppsägningar sägs vara ett resultat av bristande resurser.

De försämrade resurserna leder i många fall till att de laborativa momenten minskar väsentligt i antal, vilket är allvarligt för utbildningar i kemi och till högskoleingenjör. Resursbristen drabbar också underhåll och uteblivna nyinvesteringar i laboratorieutrustningar som är ålderstigna. Detta gäller framför allt grundutbildningarna i kemi på de äldre lärosätena. Det finns dock exempel på att laborationsutbudet också förbättrats i samband med uppbyggnad av ny forskningsverksamhet.

Profilerings, samverkan, koncentration – tema i repris
Inom såväl miljöprogrammen som högskoleingenjörutbildningarna har det startats ett stort antal program som ofta marknadsförs som nya för att locka fler studenter. Inte sällan drivs program med grupper på 10–20 studenter. Det visar sig emellertid att många utbildningar inte är särskilt nya, alternativt att det startas för många likartade utbildningar och frågor om god resursanvändning och viss överetablering ställs. Mot bakgrund av påpekanden om de knappa resurserna och hur

man ska komma tillrätta med små miljöer, upprepas bedömarnas råd från föregående år om att profilera, samverka och koncentrera. Påfallande ofta pekas på den brist på samverkan som utmärker ämnen som verkar i små miljöer och i sådana ingår flera forskarutbildningar. Högskoleingenjörsutbildningarna behöver särskilt samverka om likvärdighet i kurskraven för de program som leder fram till teknologie kandidatexamen. Högskolorna behöver också tillsammans med företagen finna fungerande former för strategisk samverkan.

Det är dock viktigt att i det här sammanhanget framhålla att också nya försök till intern samverkan tar form. Vid en humanistisk fakultet införs t.ex. institutionsgrupper med relativt självständigt fungerande institutioner, men där man samverkar administrativt och har gemensam prefekt och institutionsstyrelse.

Lärarnas arbetssituation

Lärarnas arbetssituation visar genomgående att någon förändring till det bättre inte har skett sedan föregående år. Tunga undervisningsuppdrag med i flertalet fall stora och heterogena undervisningsgrupper på lägre nivåer är iakttagelser som återkommer. Bristen på disputerade lärare är i många fall påtaglig. De heterogena studentgrupperna och bristande förkunskaper i historia, kemi, miljö- och ingenjörsutbildningarna gör undervisningssituationen svårhanterlig. Detta är förhållanden som leder till ökad press på lärarna. I likhet med förra året nämns ökade administrativa krav. Även om bilden är tämligen entydig finns enstaka undantag där arbetstiden fördelas på ett för lärarna mer idealt sätt. Vid en högskola t.ex. möjligheten till en termins forskning. Andra studier har kommit fram till likartade resultat om lärarnas höga arbetsbelastning. Trots detta trivs majoriteten av lärarna på arbetsplatsen och

uppskattar att de kan påverka sina arbetstider och arbetsuppgifter.¹⁹

Lärarna förutsätts aktivt engagera sig i Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar, vilket bl.a. innebär att tid måste avsättas till de självvärderingar som institutionerna/motsvarande färdigställer. Högskoleverket vill i det här sammanhanget framhålla betydelsen av att lärosätena avsätter resurser i sin budget så att reella förutsättningar ges för arbetet med självvärderingarna. Det är allmänt omvittnat att självvärderingen upplevs som mycket givande då arbetet förankras bland lärare och studenter och utgör ett viktigt bidrag till institutionens egen kvalitetsutveckling.

Forskarutbildning på olika villkor

Mot bakgrund av att miljöerna i forskarutbildningen är små i flera ämnen och att vissa ämnen har särskilt svårt att erhålla extern finansiering, ges lärosätena rekommendationer om att utveckla samverkan till att i vissa fall även omfatta Norden. Gemensamma kurser, där man tar tillvara olika utbildningsprofiler, är ett sätt att minska bristen på kurser och handledare i forskarutbildningen.

Anpassningen till 1998 års forskarutbildningsreform innebär att villkoren för att bedriva doktorandstudier ser mycket olika ut för de studerande. Skillnaderna är stora även på samma institution. Formerna för finansiering leder till att doktoranderna har mycket olika ekonomiska villkor. Olika krav ställs också på avhandlingens omfattning, eftersom kursdelen skiftar mellan 30 och 50 poäng i samma ämne. En stark koppling till det egna lärosätets grundutbildning i form av särskilda förkunskapskrav för tillträde till forskarutbildning kan vara en fördel. Den kan leda till snabbare genomströmning, men om det också leder till att forskarstuderande från

19. Se även Lärarundersökningen 2003 och Allt samtidigt! Åtta journalisters perspektiv på högskolan.

andra lärosäten inte antas, förhindras mobiliteten. Detta sett mot bakgrund av att bedömarna allmänt uppmuntrar forskar-studerande till ökad mobilitet.

Av exemplet socialt arbete kan utläsas att möjligheterna för nydisputerade med fallenhet för forskning att göra karriär som forskare är små. Totalt i landet finns endast fem forskar-assistenttjänster i socialt arbete. Bedömargruppen menar att detta torde vara fallet i många fler ämnen och en slutsats är att antalet postdoktorala tjänster behöver utökas.

Trots olika villkor tycks doktoranderna i stort vara nöjda med sina studier och arbetsförhållanden. Friheten i ämnes-val är sådant som uppskattas. Särskilt goda förutsättningar har dock de doktorander som bedriver sina studier i en aktiv och stark forskningsmiljö där de kan få stöd från både handledare, andra forskare och doktorander. För doktorander som inte är inlemmade i forskningsmiljön är villkoren däremot klart begränsade.

Studentinflytande och kursvärderingar

Det formella studentinflytandet fungerar väl i de flesta fall i bemärkelsen att studenterna är representerade i formella organ. Studenterna i årets utvärderingar anser dock ofta, i framför allt små miljöer, att det informella inflytandet är att föredra. Där kontakterna med lärarna fungerar bra, anses ett formellt inflytande onödigt. Studenterna är dock många gånger omedvetna om både vilka rättigheter och skyldigheter de har, vilket också kommer till uttryck i de talrika kontakter som studenter har med Högskoleverket via brev, skrivelser och telefonsamtal.

Kursvärderingar är numera flitigt förekommande. Det finns dock få fungerande kursvärderingssystem i betydelsen att kursvärderingar genomförs systematiskt, att resultaten återförs till studenterna, att de finns tillgängliga på institutio-

nerna och att nödvändiga förändringar vidtas. Det brister ofta i kommunikation och återkoppling till studenterna om vilka förändringar som har vidtagits. Många lärare framför att det brister i intresse från studenternas sida för kursvärderingarna, vilket kan vara en konsekvens av bristande återkoppling. Kursvärderingarna är en viktig del i kvalitetsarbetet och lärarens eller studierektorns engagemang för uppgiften har stor betydelse för ett väl fungerande kursvärderingssystem.

Jämställdhet och genusperspektiv

Det dominerande mönstret med fler kvinnor i grundutbildningen och fler män på högre nivåer består. I högskoleingenjörsutbildningarna är t.ex. andelen kvinnliga lärare endast ca 15 procent. I ämnet historia finns dock ett och annat exempel på jämn könsfördelning bland lärarna. Ett ökat inslag av genusperspektiv har noterats i flera utbildningar och i avhandlingar i historia. Däremot är inslagen av genusperspektiv mycket få i högskoleingenjörsutbildningarna. Mer ansträngningar behöver göras, särskilt i ämnen där det under lång tid har varit en jämn könsfördelning på grundutbildningen utan att det har lett till en jämnare könsfördelning bland lektorer och professorer bland annat. Exempel finns dock på att man har försökt vända utvecklingen och få fler män att söka till de kvinnodominerade socionomprogrammen genom att använda sig av den s.k. frikvoten.

Internationalisering

Högskolans uppdrag att bedriva forskning och utbildning är till sin natur internationellt. Inom kemiområdet pågår ett omfattande internationellt samarbete som gynnar forskarutbildningen i kemi. Praktiskt taget alla doktorander ges tillfälle att delta i internationella konferenser och får allt oftare möjlighet att tillbringa delar av sin studietid utomlands. Några av de

kemiinstitutioner som ingått i Högskoleverkets utvärdering har också deltagit i ett trilateralt samarbetsprojekt avseende matematik och naturvetenskap mellan Finland, Ungern och Sverige. Resultaten från detta projekt visar att högskoleutbildningarna i samtliga länder håller hög klass.

Även i miljövetenskap pågår ett tämligen omfattande internationellt samarbete, vilket är nödvändigt med avseende på miljöproblemens gränsöverskridande karaktär. Kopplingar mellan lokalt och globalt, mellan i- och u-länder, liksom mellan internationella konventioner och nationell lagstiftning återspeglas också i utbildningen.

När det gäller internationalisering i form av lärar- och studentutbyten är det internationella utbytet i vissa ämnen litet, vilket till viss del förklaras av ämnets/utbildningens karaktär. Det finns t.ex. inte något större intresse för utländska studenter att studera slaviska språk i Sverige. Det internationella utbytet kan också försvåras av studentgruppens sammansättning, vilket är fallet för socionomstudenterna som är äldre än genomsnittet och som många gånger har barn och förvärvsarbetar vid sidan av studierna.

När det gäller utbildningar som leder till högskoleingenjörsexamen konstateras att även om det förekommer internationellt utbyte på vissa orter så saknas det i stort traditioner för internationella kontakter. Mot bakgrund av att det svenska näringslivet blir alltmer internationellt behöver högskoleingenjörerna vara förberedda för arbete med och i andra länder.

En annan aspekt på internationalisering är tillgången på kurser på engelska, som är en av förutsättningarna för att utländska studenter ska vara intresserade av att förlägga sina studier i Sverige. Här finns utrymme för utveckling. Det är också viktigt att lärosätena är generösa vid tillgodoräknande av poäng för hitresande studenter.

Fler ifrågasatta examensrätter

I de fall en utvärdering kommer fram till att en utbildning inte lever upp till minimikraven för högskolemässighet har Högskoleverket möjlighet att ifrågasätta examensrätten. Inom ett år efter rapportens publicering ska lärosätet ifråga ha åtgärdat bristerna. I annat fall dras examensrätten in.

Det är ett gott betyg åt landets universitet och högskolor att de allra flesta utbildningarna i 2002 års utvärderingar håller god kvalitet. Trots det är det fler examensrätter som har ifrågasatts i år, 8 år 2001, 38 år 2002. De flesta ”varningar” rör högskoleingenjörsexamen, 25 stycken (därutöver 7 kandidatexamina och 2 magisterexamina). De huvudsakliga invändningarna har att göra med att vissa högskoleingenjörsprogram har bedömts inte motsvara de krav som rimligen måste ställas ifråga om grundkompetens för en högskoleingenjör. Det är viktigt att påpeka att anmärkningen bara gäller ett enskilt program på ett lärosäte, medan andra program på samma lärosäte håller god kvalitet.

Övriga ifrågasatta examensrätter utöver teknikområdet handlar om ytterligare tre kandidatexamina och en magisterexamen. Dessa uppfyller inte kraven på djup och bredd i ämnet, alternativt så har den kritiska och kreativa miljön bedömts vara otillräcklig.

**Vilka förändringar har
kvalitetsgranskningarna
bidragit till? »**

Kan redan nu något sägas om vilka förändringar kvalitetsgranskningarna bidragit till? De återföringskonferenser som hålls några månader efter publicerad utvärderingsrapport ger information om förändringsarbete trots att relativt kort tid då har hunnit gå. Konferenserna fungerar också som ett tillfälle att sprida goda exempel mellan lärosätena. De handlingsplaner som begärts in vittnar också om förändringar. För att få ytterligare information ställde Höskoleverket hösten 2002 ett antal frågor till kvalitetsansvariga/kvalitetssamordnare vid samtliga lärosäten. Frågorna gällde hur det nya kvalitetsgranskningssystemet har påverkat lärosätenas sätt att arbeta med kvalitetsfrågor. I svaren till Höskoleverket påpekade några att det är svårt att säga om förändringarna beror på det nya kvalitetsgranskningssystemet eller om de hade inträffat ändå.

Det finns många exempel på att granskningarna verkligen har bidragit till kvalitetsutveckling. Många bekräftar detta och också det goda självvärderingsarbetets stora betydelse.

Bland svaren från de kvalitetsansvariga ges många konkreta exempel på hur lärosätena arbetar med kvalitetsfrågor. Flera påtalar att Höskoleverkets utvärderingsmodell och sexårsplan nu fungerar som ram för det egna kvalitetsarbetet. Exempel ges också på hur lärosäten löst ansvarsfrågan för kvalitetssäkring/-utveckling på central nivå och hur denna centrala enhet eller kontaktperson involveras i utvärderingarnas olika stadier: förberedelser, genomförande och uppföljning av utvärderingarnas resultat. Änjo bekräftas självvärderingarnas betydelse som utgångspunkt för det egna utvecklingsarbetet. På institutionsnivå kan de konkreta förändringarna vara sammanslagning av ämnen, uppföljningar av studenters erfarenheter, framtagande av nyckeltal, inrättande av en ny ledningsstruktur på institutionsnivå, införandet av ett särskilt program för lektorsrekrytering eller en fördjupad strävan att öka examinationsgraden.

De förändringar som handlingsplanerna vittnar om kan vara att anställa fler lärare, öka samverkan med andra lärosäten, ta initiativ till nationella doktorandseminarier och till nationella ämneskonferenser, men också planer på att lägga ned en utbildning.

Enligt Höskoleverkets modell för utvärdering ska resultaten av bedömningen följas upp ca tre år efter publicerad utvärderingsrapport. De första uppföljningarna, av utvärderingar genomförda år 2001, kommer att göras år 2004. Dessa kommer att ytterligare fördjupa bilden.

En generell slutsats från kvalitetsarbetsbedömningarna och från ämnes- och programutvärderingarna är att de bidragit till en allt större medvetenhet om kvalitetsfrågor och ett allt mer medvetet kvalitetsarbete. Kvalitetsarbetet, där ansvaret tidigare ofta legat på ledningsnivå, förs genom ämnes- och programutvärderingarna ut till institutionsnivå. Detta ger goda möjligheter för fortsatt kvalitetsutvecklingsarbete inom lärosätena.

Vad kan göras? »

Det visar sig att de allra flesta utbildningar som utvärderats år 2002 håller god kvalitet. Flera av de problem som konstaterades redan förra året återkommer även i år. Det handlar om brist på resurser och lärarnas tunga arbetssituation, om små ämnesproblematik, om minskande rekryteringsunderlag till flera utbildningar och om olika villkor för forskarstuderande och om kursvärderingar som inte fungerar som de ska.

För att komma tillrätta med de problem som påvisats i utvärderingarna ger bedömargrupperna ett stort antal rekommendationer som främst är riktade till institutionsnivån, andra till fakultets- och/eller lärosätetsnivån. Vissa problem är av strukturell art och kräver förändringar på systemnivå. Varje nivå förutsätts därmed ta sitt ansvar för att vidta åtgärder och åstadkomma förbättringar. Förslag på hur institutioner och lärosäten kan hantera bristande ekonomiska och personella resurser samt förstärka små miljöer uttrycks i rapporterna i en mer övergripande och allmän mening. Det framhålls att det är viktigt att öka samverkan både inom och mellan lärosäten, att göra strategiska överväganden vad gäller profilering och att koncentrera alltför små utbildningar till vissa lärosäten. Allt detta låter sig sägas, men det behövs många gånger ansträngningar, och åtaganden som går utöver vad som kan realiseras på lärosätetsnivå.

Vad görs på central nivå?

Högskoleverket kan ta initiativ till och arrangera olika typer av möten och seminarier mellan olika grupper, när problem och lösningar av ovannämnda slag behöver diskuteras på nationell nivå. Verket kan också, när regeringen så önskar, bidra med särskilda och riktade informationsinsatser samt ta fram underlag för olika frågor.

Verket kommer att rapportera till Rådet för högre utbildning om behovet för lärosätena att erhålla stöd för att utveckla samverkansformer ifråga om forskarutbildningen.

Högskoleverket har noterat att lärosätena i de allra flesta fall inte hanterar kursvärderingarna på det sätt som förordningen föreskriver. Det är verkets mening att lärosätena bör få några år på sig att utveckla kursvärderingarna i förordningens riktning innan en mer omfattande studie genomförs inom ramen för verkets tillsynsansvar. Under 2003 följer dock Högskoleverket upp den tidigare tematiska utvärderingen av lärosätens arbete med studentinflytande, jämställdhet samt social och etnisk mångfald. Kursvärderingar ingår där som en del av studentinflytandet.

Frågan om profilering bemöts ofta med argument om att ekonomiska incitament saknas. I det nuvarande systemet med vetenskapsområden premieras en utveckling som innebär en gradvis stegring från högskola med grundutbildning till universitet med grund-/forskarutbildning och forskning. Frågan om ökade möjligheter till profilering eller särskild utvecklingsinriktning sett i ett systemperspektiv inrymmer behov av såväl ekonomiska som andra incitament. Här behöver olika insatser göras och förslag tas fram och prövas.

Frågan om koncentration är också central att närmare utreda. Här kan regeringen ta ett initiativ. Det är inte bara de små språkens situation som närmare behöver utredas. Det gäller även vissa andra utbildningsområden där ytterligare underlag kan krävas för att nationella strategier ska kunna utvecklas.

Samverkan i olika former förespråkas i de flesta utvärderingar som har genomförts. De nationella forskarskolor som har initierats från regeringens sida utgör positiva exempel härvidlag. Fler sådana åtgärder bör övervägas liksom andra former som kan stimulera ökad samverkan lärosätena emellan.

Referenser »

Kvalitetsarbetsbedömningar

Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i Stockholm, (2000) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:10 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet och Kungl. Tekniska högskolan, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:16 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:12 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet, Högskolan Dalarna, Kungliga Konsthögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:13 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:14 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karolinska institutet samt Stockholms universitet, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:22 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby, (2000) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:7 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle, (2000) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:9 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping, (2000) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:23 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås, (2000) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:4 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Idrottshögskolan, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:39 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola, Karlstads universitet samt Örebro universitet, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Linköpings universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:9 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:23 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mitthögskolan, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:24 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Umeå universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:1 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet, (2001) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Växjö universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:18 R)

Förnyad kvalitetsarbetsbedömning av Teaterhögskolan i Stockholm, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:31 R)

Utvärderingar

Socialt arbete: en nationell genomlysning av ämnet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R)

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi vid svenska universitet, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:36 R)

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i arkeologi vid svenska universitet och högskolor, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:2 R)

Utvärdering av grundutbildning och forskarutbildning i historia vid svenska universitet och högskolor, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:12 R)

Utvärdering av högskoleingenjörutbildning, ingenjörutbildning samt brandingenjörutbildning vid svenska universitet och högskolor, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:20 R)

Utvärdering av utbildning i baltiska och keltiska språk vid Stockholms respektive Uppsala universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:14 R)

Utvärdering av utbildning i slaviska språk och Öst- och Centraleuropakunskap vid fyra svenska universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:15 R)

Utvärdering av utbildningar i kemi vid svenska universitet och högskolor, (2003) Stockholm: Högskoleverket (Högskoleverkets rapportserie 2003:19 R)

Utvärdering av utbildningar i miljövetenskap, miljöteknik och miljö- och hälsoskydd vid svenska universitet och högskolor, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:10 R)

Utvärdering av yrkesutbildningar till sjöingenjör och sjökapten vid svenska högskolor, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:29 R)

Utvärdering av ämnet ekonomisk historia vid svenska universitet, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:11 R)

Övrigt

A method for mutual recognition: experiences with a method for mutual recognition of quality assurance agencies, (2002) / ed. by T. Lindeberg & D. Kristoffersen. Helsinki. (ENQA occasional papers 4)

Akreditering: en öppen fråga, (2003) Stockholm: Högskoleverket och Sveriges universitets- och högskoleförbund. (Högskoleverkets rapportserie 2003:4 R)

Allt samtidigt!: åtta journalisters perspektiv på högskolan, (2003) Stockholm: Högskoleverket. ISBN 91-85027-01-4

Final report of the project "Development of university education in mathematics and exact sciences via trilateral co-operation, Finland–Hungary–Sweden", mathematics, (2002) Helsinki: Undervisningsministeriet. (Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper, 33:2002)

Final report of the project "Development of university education in mathematics and exact sciences via trilateral co-operation, Finland–Hungary–Sweden", chemistry, (2002) Helsinki: Undervisningsministeriet. (Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper, 34:2002)

Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor: utgångspunkter samt angreppssätt och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete, (1998) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 1998:21 R)

Hur har det gått?: Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001, (2002) Stockholm: Högskoleverket. ISBN 91-88874-84-2

Karlsson, O., Andersson, M. I. & Lundin, A., Metautvärdering av Högskoleverkets modell för kvalitetsbedömning av högre utbildning: hur har lärosäten och bedömare uppfattat modellen?, (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002: 20 R)

Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor?: halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor, (1997) Stockholm: Högskoleverket (Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R)

Lärarundersökningen 2003. Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:13 R)

Nationella ämnes- och programutvärderingar: anvisningar och underlag för självvärdering, (2002) Reviderad 14 juni 2002. Stockholm: Högskoleverket

Nilsson, K-A., Enklare och nyttigare?: om metodiken för ämnes- och programutvärderingar, (2003) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2003:17 R)

Stensaker, B., Dom, diagnose, dialog?: en studie av Högskoleverkets gransknings- och bedømmerrapporter 1995–1998, (1999) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets skriftserie 1999:5 S)

Studentspeglarn 2002. Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002:21 R)

The national reviews of Swedish higher education: report by the international advisory committee to the National Agency for Higher Education in Sweden / M. Trow..., (2002) Stockholm: Högskoleverket. (Högskoleverkets rapportserie 2002: 38 R)

www.hsv.se